

SZALÓK CSILLA¹
REMENYIK BULCSÚ²
TÓTH GÉZA³

Tokaj-Hegyalja idegenforgalmi elemzése és a térség turizmusfejlesztési lehetőségei

A magyar kormány a tokaj-hegyaljai fejlesztéseket kiemelt országos projektté nyilvánította, a Turizmus Intézeti Tanszék projektpartnerként vesz részt a turizmusfejlesztési koncepció elkészítésében. A tanulmány célkitűzése volt, hogy bemutassa a térség kutatása során nyert eredményeket, és elemezze az itt található 27 település idegenforgalmi helyzetét. További célkitűzésként szerepelt Tokaj-Hegyalja jövőbeli turizmusfejlesztési lehetőségeinek vizsgálata és a terület helyzetének piaci pozicionálása. A szezonális csökkentésében fontos szerepet játszik Tokaj-Hegyalja egészségturizmusának kiépítése, ezért kerültek bemutatásra a vinoterápiás szolgáltatásokhoz kötődő elemzések is. A zempléni térség uniós szinten a gazdaságilag legfejletlenebb területek közé tartozik, ezért a következő 7 éves uniós fejlesztési ciklusban (2014–2020) is jelentős uniós támogatásokra pályázhat.

Kulcsszavak: világörökség, kultúrtáj, Tokaj-Hegyalja, borturizmus, szálláshely-kapacitás, REVPAR

A térség további fejlődésében nagy szerepet játszik az, hogy az ötös számú összeurópai stratégiai útvonalon fekszik, amely Padániát (az észak-olaszországi iparvidéket) köti össze Ukrajnával és Oroszor-

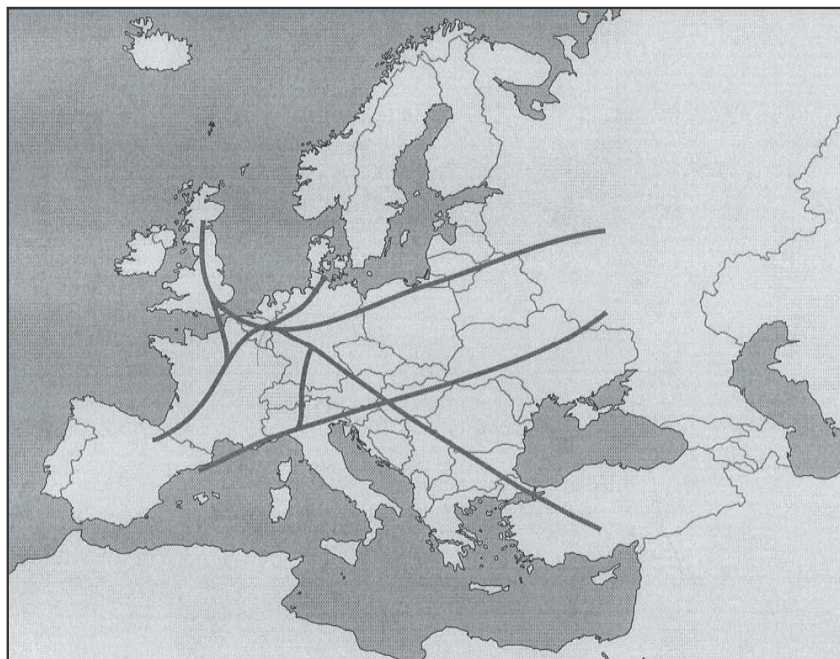
1 Főiskolai tanár, Budapesti Gazdasági Főiskola, Turizmus Intézeti Tanszék, e-mail: szalok.csilla@kvifk.bgf.hu.

2 Főiskolai docens, Budapesti Gazdasági Főiskola, Turizmus Intézeti Tanszék, e-mail: dr.remenyik.bulcsu@kvifk.bgf.hu.

3 Főmunkatárs, KSH, egyetemi docens, Miskolci Egyetem, e-mail: toth.geza@ksh.hu.

szággal (lásd 1. ábra). A gazdasági fejlődés és a turizmussector növekedése látványosan kimutatható az évszázadok során kialakult korridorok mentén is.

1. ábra: Az összeurópai stratégiai útirányok

Forrás: Tóth J. (1998)

A Tokaj-Hegyalja kistérség önmagában nem hozott létre önálló turisztikai desztinációs menedzsment-szervezetet, hanem része a Tokaj-Hegyalja, Taktaköz, Hernád-völgye Idegenforgalmi és Kulturális Egyesületnek. A turizmusfejlesztés szempontjából fontos, hogy mind régiós, mind területi (nagytér-ségi, kistérségi), mind helyi (települési) szinten egyaránt kiépüljenek a TDM- (turisztikai desztináció-menedzsment) szervezetek. A turizmusfejlesztési stratégiával összhangban stratégiai cél a TDM-szer-

vezetek fejlesztése, a helyi szintre ráépülő térségi és regionális szervezetek kialakítása. A turisztikai fogadóterület iránti érdeklődés hatással van az adott térségben élő lakosokra, a térségben működő vállalkozásokra, illetve az intézményrendszerre is. A helyi szinten kiépült TDM-rendszer az alapja az intézményrendszernek, szerepe a helyi szereplők összefogásán túl az idegenforgalmi adatbázis létrehozása, felépítése, működtetése, az ennek megfelelő „termékkínálat” kialakítása, fejlesztése, támogatása és marketingje. A helyi TDM-szervezeteknek további feladata a világörökségi helyszíneken a fenntarthatósági szempontok figyelembevételén túl a térség versenyképességének növelése. Ezt segítik a szakmával közös kutatások és azok publikálása, valamint a térség idegenforgalmi teljesítményének komplex elemzése.

A térség jelentősége, a világörökségi egység megtartása szempontjából is létfontosságú volt a helyi TDM-szervezet létrehozása. A Tokaj-Hegyalja, Taktaköz, Hernád-völgye Idegenforgalmi és Kulturális Egyesület 2009 szeptemberében alakult. Tagjainak száma 29 önkormányzat, 6 egyesület, 80 turisztikai szolgáltató. A Tokaj-Hegyalja, Taktaköz, Hernád-völgye Idegenforgalmi és Kulturális Egyesület munkaszervezete a szolgáltatók érdekeit és a turisztikai marketingtevékenységet végzi a pénzügyi kereteket figyelembe véve. Az egyesület két kistérség (Tokaji, Szerencsi) és három kistáj (Taktaköz, Bodrogköz, Hegyalja) területét érinti, a kialakított információs pontok működtetése Tarcalon, Szerencsen, Tállyán és szezonálisan Bodrogkeresztúron is történik.

Tokaj-Hegyalja idegenforgalmi mutatói⁴

Tokaj-Hegyalja térségébe 27 település tartozik, a terület 2002-ben felkerült az UNESCO világörökségi listájára. Tokaj és környéke esetében a legfőbb vonzerőt a térség borturisztikai, kulturális és természeti kínálata (amit gazdagítana a tervezett Zempléni Nemzeti Park létrejötte) jelenti.

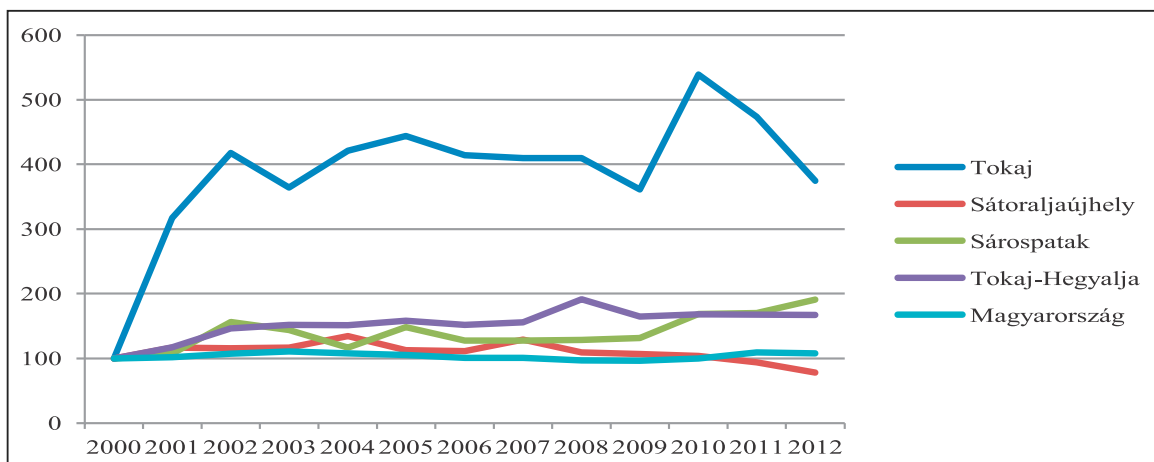
A világörökségi státusz biztosítja a legjobb ismertségi mutatókat a turizmus területén, a M.Á.S.T. Zrt. 2006-os felmérése szerint a világörökségek között Tokaj-Hegyalja ismertsége a negyedik helyen áll, a megkérdezettek harmada ismerte a borvidéket (Máté 2013: 256).

⁴ A tanulmány a „A Tokaj-hegylajai történelmi borvidék kultúrtáj világörökségi helyszínre és védőövezetére vonatkozó világörökségi kezelési terv” szakmai előkészítésére szolgáló megalapozó dokumentációhoz készült.

A Tokaj-Hegyalja turizmusának elemzéséhez szükséges adatokat a szálláshelyi statisztika adatbázisa szolgáltatja. A vendégéjszakákban mérhető forgalmon kívül a belföldi turizmus adta kiránduló forgalom is számottevő. (A M.Á.S.T. Zrt. 2004-es felmérése szerint a kirándulók 24%-a az Észak-magyarország régiót választja úti célul, ezzel az adattal a régiók rangsorában a második helyen áll a Budapest-Közép-Duna-vidék turisztikai régió mögött). A szálláshely-statisztikák tartalmazzák mind a kereskedelmi szálláshelyeket, mind az egyéb szálláshelyeket, amelyeken keresztül vizsgálható a vendégforgalom. A kereskedelmi szálláshelyek elemzése alapján megállapítható, hogy a vizsgált időpontban Tokaj-Hegyalján 4494 szállásférőhely várta a vendégeket: 50,5% Sárospatakon, 16,6% Sátoraljaújhelyen, 13,2% Tokajon. 2000-hez viszonyítva a térség férőhelyszáma gyorsabban nőtt, mint az országos átlag (lásd 2. ábra).

A kereskedelmi szállások férőhelyeinek a számában a 2011-es évben bekövetkezett kempingbezárás akkora visszaesést okozott, hogy a csökkenést a 2012-ben nyíló Hotel Kelep sem tudta ellensúlyozni.

2. ábra: A kereskedelmi szálláshelyek férőhelyei (2000–2012, 2000 = 100%)

Forrás: saját szerkesztés a KSH adatbázisa alapján (2013)

A térség szállásférőhelyi összetételét vizsgálva megállapítható, hogy bár a férőhelyszám az országos átlagnál jobban fejlődött, a szálláshelyszerkezet meglehetősen korszerűtlen. Átlagosan viszonylag alacsony a szálloda típusú szállásférőhelyek, s ezen belül a szállodai férőhelyek aránya. Nagyon magas viszont az egyéb típusú szálláshelyek, különösen a kempingek és az üdülőházak részesedése.

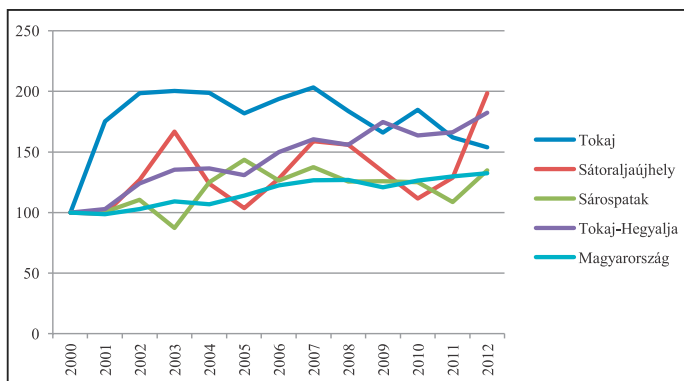
A térségben 2008-óta működnek wellness-szállodák. 2012-ben számuk elérte a 4-et. Ekkor férőhelyeik a térség összes férőhelyeinek mintegy 7%-át tették ki.

2012-ben Tokaj-Hegyalja kereskedelmi szálláshelyeit 49 004 belföldi vendég kereste fel. Ez a szám 2000-hez viszonyítva 82%-os növekedést jelent, ami az országos átlagos 43%-os növekedéshez képest jelentős. A belföldi vendégek aránya 2000-ben 82% volt, ez 2012-re 77%-ra csökkent.

A külföldi vendégek száma 2012-ben a térségben 14 756 volt, ami közel 150%-os gyarapodást jelent 2000-hez viszonyítva, míg országosan csak 39%-os növekedést láthatunk. 2000-ben Tokaj-Hegyalján a külföldi vendégek aránya 18% volt, ez 2012-re 23%-ra nőtt. Országosan ugyanekkor 50,4%-ról 49,7%-ra változott ez az arány.

2012-ben a térségben 110 799 belföldi vendégéjszakát tölthettek el. 2000-hez viszonyítva ez az érték 82%-os növekedést jelent. Országosan 2000-ről 2012-re a belföldi vendégéjszakák száma 32%-kal nőtt. A legfontosabb települések esetében a változás az országos átlagnál kedvezőbb (lásd 3. ábra).

3. ábra: A belföldi vendégéjszakák számának alakulása (2000–2012, 2000 = 100%)

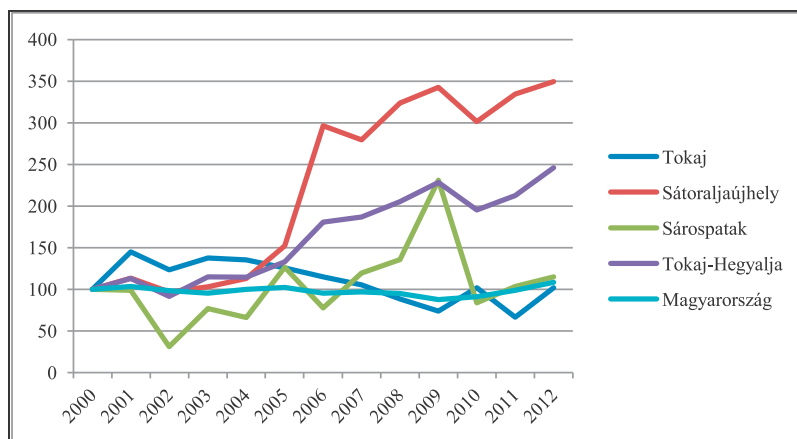
Forrás: saját szerkesztés a KSH adatbázisa alapján (2013)

Tokaj-Hegyalján a belföldi vendégéjszakák aránya 2000-ben 82,6%-volt, míg ugyanez országosan csak 42,8%. 2012-re e két érték 77,9 és 47,7%-ra módosult.

2012-ben a térségben töltött külföldi vendégéjszakák száma 31 384 volt. 2000-hez viszonyítva ez az érték 146%-kal nőtt. Országosan ugyanekkor csak 8%-os növekedést láthatunk. A legfontosabb települések közül elsősorban Sátoraljaújhelyen látszanak a legkedvezőbb folyamatok. Érdeemes megjegyezni, hogy 2012-ben a három kiemelt település közül Tokajt már Tarcalt is megelőzte a külföldi vendégéjszakák számában.

A külföldi vendégéjszakák aránya 2000-ben a térségben 17%-volt, míg országosan 57%-os részesedést láthatunk. A megfelelő arányok 2012-re 22%-ra és 52%-ra módosultak (lásd 4. ábra).

4. ábra: A külföldi vendégéjszakák számának alakulása (2000–2012, 2000 = 100%)

Forrás: saját szerkesztés a KSH adatbázisa alapján (2013)

Tokaj-Hegyalja szálláshelyeinek egyik alapvető problémája az országos átlaghoz viszonyított alacsony tartózkodási idő (a belföldiek átlagos tartózkodási ideje 2012-ben 2,3 nap, a külföldieké 2,1 nap volt). E megállapítás mind a külföldiek, mind pedig a belföldiek tartózkodása vonatkozásában fennáll a (belföldiek átlagos tartózkodási ideje 2,5 nap, a külföldieké 2,7 nap). Egyedüli pozitívumként említhetjük

azt a tényt, hogy a 2012-es év kedvező vendégforgalmának köszönhetően a térség újra elérte a 2000-es év tartózkodási értékét (lásd *I. melléklet* a cikk végén).

A térség szálláshelyeinek szobakapacitás-kihasználtsága elmarad az országos átlagétól. A térség egészét tekintve az elmaradás több mint 17 százalékpont 2012-ben. Örvendetes viszont az a tény, hogy míg országosan 2008-ról 2012-re 1,6 százalékpontot csökkent a kihasználtság, addig mind a térségben átlagosan, mind pedig a három legfontosabb városban is nőtt! Sárospatakon a növekmény kimagasló, hiszen eléri a 9,1 százalékpontot (lásd *I. táblázat*).

1. táblázat: Szobakapacitás-kihasználtság (2008–2012, %)

Terület	2008	2009	2010	2011	2012
Sárospatak	25,2	24,4	19,1	23,5	34,2
Sátoraljaújhely	17,7	20,7	14,8	11,5	17,9
Tokaj	19,0	16,5	19,5	16,1	19,5
Tokaj-Hegyalja	20,4	22,0	17,6	18,6	22,3
Magyarország	41,1	37,0	37,6	37,8	39,4

Forrás: saját szerkesztés a KSH adatbázisa alapján (2013)

2012-ben Tokaj-Hegyalja szálláshelyeinek szállásdíjbevételei meghaladták a 724 millió Ft-ot. 2008-hoz viszonyítva folyóáron számolva ez 27%-os növekményt jelent. Országosan 8%-os volt a gyarapodás. A bevételek 32%-a Tokaj, 27%-a Sárospatak és 13%-a Sátoraljaújhelyen realizálódott.

A belföldi szállásdíjbevételek nagysága 2012-ben a térségben 555 millió Ft volt, ez 2008-hoz képest 25%-os bővülést jelent, szemben az országos 4%-kal. A belföldi bevételek 28%-a Sárospatakon, 27%-a Tokajban és 15%-a Sátoraljaújhelyen keletkezett.

A külföldi szállásdíjbevételek 2012-ben megközelítették a 169 millió Ft-ot. 2008-hoz viszonyítva 33%-os volt a gyarapodás, szemben az országos 11%-kal. A külföldi bevételek 46%-a Tokajhoz, 25%-a Sárospatakhoz, míg 9%-a Sátoraljaújhelyhez kötődik.

A kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalmának hatékonyságát az 1 szoba 1 működési napjára jutó szállásdíjbevételel (REVPAR) számszerűsítettük. Tokaj-Hegyalján átlagosan 2012-ben ez a mutató

2507 Ft volt, míg országosan 5465 Ft. Kedvezőnek tekinthetjük azt a tendenciát, miszerint a REVPAR a térségben gyorsabban emelkedik, mint az országos átlag (lásd 2. táblázat).

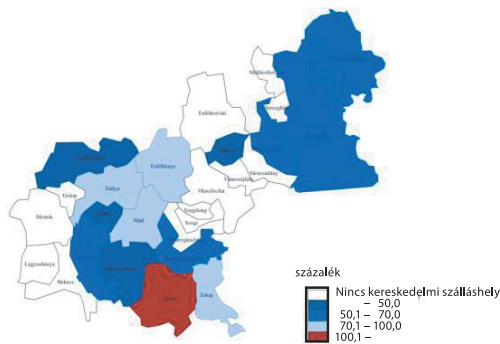
2. táblázat: 1 szoba 1 működési napjára jutó szállásdíjával (REVPAR) az országos átlag százalékában (2008–2012)

Terület	2008	2009	2010	2011	2012
Sárospatak	42,2	46,7	37,1	38,5	45,7
Sátoraljaújhely	28,2	37,7	24,3	22,8	27,3
Tokaj	34,1	37,3	42,1	34,8	41,2
Tokaj-Hegyalja	39,5	50,4	40,9	41,4	45,9

Forrás: saját szerkesztés a KSH adatbázisa alapján (2013)

A térség szálláshelyeinek átlagára Tarczal kivételével elmarad az országos átlagtól. Tarczalon a térség szálláshelyeinek az átlagára az országos átlag dupláját is eléri (lásd 5. ábra).

5. ábra: Egy szoba átlagára az országos átlag százalékában (2012)

Forrás: saját szerkesztés a KSH adatbázisa alapján (2013)

A REVPAR esetében a szezonalitást a legmagasabb és a legalacsonyabb értékű hónap hányadosával mértük. A *III. mellékletben* (a cikk végén) látható, hogy a REVPAR értéke folyamatosan elmarad az országos átlagtól és a szezonalitás lényegében folyamatosan magasabb annál.

A térség vendéglátó egységekkel való ellátottsága átlagosan – az adatok alapján – alapvetően megfelelő, hiszen magasabb, mint az országos átlag. A települések közötti különbségek igen nagyok, hiszen két településen nem is működik vendéglátóhely, míg a legjobb helyzetben Tokaj, Tarcál és Bodrogkeresztúr van (lásd *3. táblázat*, részletesen lásd a *IV. mellékletben* a cikk végén).

3. táblázat: A vendéglátás egységei 10000 lakosra vetítve (2012)

Terület	Vendéglátóhelyek száma	Italüzletek és zenés szórakozóhelyek	Éttermek, büfék száma	Cukrászdák száma
Magyarország	56,5	21,2	26,2	3,4
Bodrogkeresztúr	119,9	77,1	17,1	–
Tarcál	96,6	75,9	13,8	–
Tokaj	172,4	95,0	55,3	11,1
Tokaj-Hegyalja	64,8	27,8	25,5	3,5

Forrás: saját szerkesztés a KSH adatbázisa alapján (2013)

A régiónk települései közül 16-ban található kereskedelmi szálláshely, 10 település foglalkozik falusi szállásadással.

4. táblázat: A kereskedelmi szálláshelyek előfordulásainak száma (2008–2012, db)

Év	Magyarország	Tokaj-Hegyalja
2008	2786	55
2008	2809	56
2010	2782	55
2011	2642	51
2012	2597	51

Forrás: saját szerkesztés a KSH adatbázisa alapján (2013)

2012. július 31-én összesen 33 falusi vendégfogadó várta a vendégeket. A falusi szálláshelyek vendégeinek a száma a 2010-es évhez képest a felére esett vissza, ugyanez a tendencia érvényesült a falusi szálláshelyek és férőhelyek számánál is (lásd 5. táblázat).

A falusi és aktív turizmus továbbfejlesztése érdekében a következő tevékenységek megvalósítása javasolt (Tokaji kistérség fejlesztési koncepciója):

- infrastrukturális fejlesztések (szálláshelyek, illetve a természetjárás, kerékpáros-, vízi és lovas turizmus infrastrukturális feltételeinek javítása),
- a falusi szállásadók ösztönzése a minősítő rendszerbe történő belépésre,
- a turisztikai szolgáltatók aktív kapcsolata a helyi TDM-szervezettel,
- az oktatás, továbbképzés minőségi színvonalának további emelése,
- közös marketingtevékenység a hegyaljai települések marketingjével összehangoltan.

5. táblázat: A falusi szálláshelyek férőhelyeinek és belföldi vendégeinek a száma 2012-ben

	Falusi szálláshelyek száma 2012-ben (db)	Falusi szálláshelyek férőhelyeinek a száma 2012-ben (db)	Falusi szálláshelyek vendégeinek a száma 2012-ben (fő)
Abaújszántó	4	63	220
Bodrogkeresztúr	3	22	55
Bodrogkisfalud	2	36	264
Erdőhorváti	2	46	359
Golop	3	28	160
Hercegkút	3	38	147
Makkoshotyka	1	13	44
Olaszliszka	4	46	80
Tarcal	8	117	390
Tolcsva	3	52	471
Tokaj-Hegyalja	33	461	2190

Forrás: saját szerkesztés a KSH adatbázisa alapján (2013)

Fejlesztési lehetőségek, a vinoterápia

Az elemzések azt bizonyítják, hogy a kínálat fejlesztése nélkülözhetetlen, a vinoterápia és az ezzel kapcsolatos szolgáltatások az egyik kitörési lehetőség a térség turizmusa számára.

A vinoterápia az egészség és a borturizmus közti kapcsolatot biztosítja (Mitev–Horváth 2008: 9). A tágabban értelmezett vinoterápiába beleérthető a bor korlátozott mértékű fogyasztása a hozzá kapcsolódó diéta betartásával, valamint a bor (a szőlő) felhasználása a különböző wellnesskezelésekben. A vinoterápiás kozmetikai szerek szőlőből, borból, törkölyből is készülnek, már létezik bőrradír, hidratáló, arcápoló krémek, sőt komplett termékcsaládok is. A termékek lassan a háztatásainkba is beköltöznek (Halász – Székely 1990: 107).

A vinoterápia elsősorban a wellness-szállodák kínálatában jelenik meg, mint egyedi, különleges, személyre szabott szolgáltatást hangsúlyozó termék, ezzel is megfelelően a marketing kihívásainak (Molnár 2011: 49). A vinoterápiát alkalmazó szállodák összefoglaló elnevezése a borhotel, ahol a borkóstolási lehetőségek mellett wellness-szolgáltatásokat is igénybe lehet venni (Dávid et al. 2013: 147).

E szolgáltatás hazai úttörői az ország első vinoterápiás centrumát magáénak tudó tarcali Andrassy Rezidencia Wine & Spa*****, a híres villányi pincészet tulajdonában lévő Crocus Gere Borhotel****, továbbá a balatonfüredi Anna Grand Hotel**** (lásd 6. táblázat a következő oldalon).

Az említett három magyar szálloda kínálatában egymástól eltérő alapanyagokkal és eltérő kezelésekkel találkozhatunk. A tarcali Andrassy Rezidenciában a SALVIN borterápiát alkalmazzák, ahol az ember és a bor egysége egymáshoz rendelhető (Báthory–Hartmanné 2006: 52) (részletesen lásd az V. mellékletben a cikk végén). A bor a magyar gasztronómiai kultúra nélkülözhetetlen alkotóeleme, élvezeti hatásán kívül gyógyhatása is egyre ismertebbé válik. Ezt azért fontos kiemelni, mert gyógyhatás tekintetében a tokaji aszú a legismertebb borunknak számít.

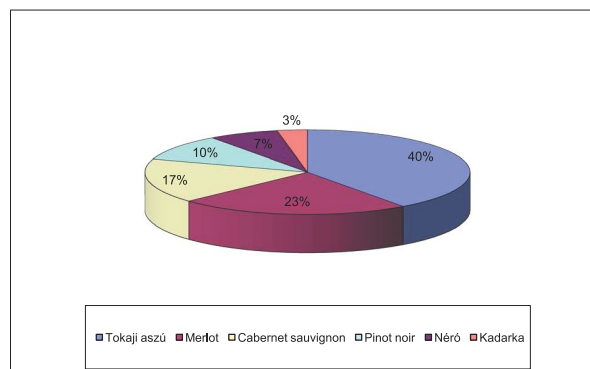
A hivatkozott kutatás megállapította, hogy a vinoterápia során felhasznált gyógyhatású borok közül legtöbben a tokaji aszút (51%), a cabernet sauvignont (44%) és a merlot-t (38%) ismerik (lásd 6. ábra a következő oldalon).

6. táblázat: Bor-wellness szállodák Magyarországon

Szálloda neve	Szoba/ főhely	Wellness- szolgáltatások	Vinoterápiás kezelések	A kezelések alapjául szolgáló bor
Andrássy Rezidencia Wine & Spa*****	41/	úszómedence, pezsgő- fürdő és barlangfürdő, száraz, infra- és gőzsauna, sókamra, élményszuhany	VinoSense Beauty & Spa: borkrémes masszázások, arc-és testkezelések, kényeztető bor-fürdők és pakolások	tokaji aszú, olaszrizling
Crocus Gere Borhotel****	25/54	úszómedence, pezsgőfürdő, pihenőmedence, dézsafürdő, száraz és infrasauna, gőzfürdő, élményszuhany	borkrémes masszázások, arc- és testkezelések, borkivonatos kéz- és lábápolás, kényeztető borfürdők	Gere cabernet sauvignon, merlot portugueser
Anna Grand Hotel ****	100/	úszó- és élménymedence, pezsgőfürdő, száraz és infrasauna, gőzfürdő	borkrémes masszázások, arc- és testkezelések, pakolások, kényeztető borfürdők	Vivamus cabernet és aszú

Forrás: saját szerkesztés a KSH adatbázisa alapján (2013)

6. ábra: A gyógyhatású borok ismertsége

Forrás: saját kutatás és szerkesztés (2013)

Összegzés

Összegzésként elmondható, hogy a térség Magyarország turizmusának meghatározó része. A területi fejlettség egyik leggyakrabban használt mutatója az egy lakosra jutó jövedelem, illetve annak az országos átlaghoz viszonyított értéke. Ebben a vonatkozásban megállapítható, hogy 2012-ben egyik település sem érte el az egy lakosra jutó jövedelem alapján az országos átlagot. A legkedvezőbb adatokkal négy nagyobb település: Sárospatak (96,8%), Sátoraljaújhely (85,2%), Szerencs (73,0%) és Tokaj (72,0%) rendelkezett. A legszegényebb település Vajdáccka (46,4%), ahol az egy főre jutó jövedelem nem érte el az országos átlag felét sem. A többi település fejlettsége az országos átlag 50–75%-a között mozgott.

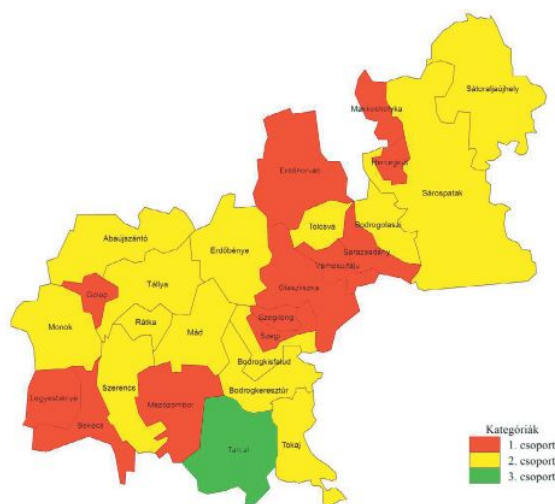
A turisztikai piac fejlődésének legfőbb jellemzője a kínálati piac gyors bővülése. A vásárlóerő szerényebb ütemű növekedése és az elmaradott infrastruktúra azonban akadálya annak, hogy a kereslet-kínálat harmonikusan tudjon fejlődni. Valamennyi vizsgált településen megállapítható, hogy az egy lakosra jutó jövedelem az országos átlag alatti. A legmagasabb 1 főre jutó jövedelem is csak az országos átlag 96,8%-a. A minőségi turizmust, a kereslet és kínálat kapcsolatát legjobban a REVPAR-adatok mérik (7. ábra a következő oldalon). A kereskedelmi szálláshelyek szobaárbevétel-hatékonysága segítségével pozicionáljuk a településeket. Ezek alapján három kategóriát állítottunk fel. A legnagyobb hatékonyságot (amely egyedül az országos átlag feletti Tarcalon mutatható ki, egyetlen településen) a zöld szín jelzi. Az országos átlag alatti településeket, amelyből 14 van, sárga szín jelzi. Ezek már rendelkeznek kereskedelmi szálláshellyel, de a hatékonyságuk igen alacsony. A többi 12 település (piros szín) nem rendelkezik kereskedelmi szálláshellyel, így nem képezhető adat az összehasonlításhoz. A minőségi turizmus jelei Tarcalon már megvannak. A sárgával jelzett, viszonylag fejlett településeken a tömegturizmus fejlődésének kedvező jelei mutatkoznak. Sárospatak és Sátoraljaújhely már differenciálabb termékkínálattal rendelkezik a tömegturizmus területén.

Tokaj és környéke esetében a legfőbb vonzerőt a borturisztikai, természeti és kulturális attrakcióelemek biztosítják. Azonban a kínálati elemek nagy száma nem egyenes arányos a tartózkodási idővel. A terület keresletelemzése során kiderült, hogy nagy a szezonális, és a desztináció egy-két napos elfoglaltságot nyújt a vendégeknek. A helyi desztinációmenedzsment szervezete a Tokaj-Hegyalja, Taktaköz, Hernád-völgye Idegenforgalmi és Kulturális Egyesület (TTHE) 2011-ben készített „Pozicionálási és Versenyképességi Stratégiájában” központi termékként a számára abszolút versenyelőnyt biztosító borturiz-

must jelölte meg. A stratégia olyan termékek fejlesztését is fontosnak tartotta, amelyek több célcsoport számára tudnak egy időben élményt, komplex, piacépes szolgáltatásokat nyújtani.

A középpontba a turistákat komplex módon kiszolgáló termékek, vállalkozások, szervezeti egységek kell, hogy kerüljenek. Azokat a fejlesztéseket érdemes támogatni, ahol a szolgáltatók összefogásával komplex turistabarát bor- és gasztronómiai csomagok készülnek.

7. ábra: Tokaj-Hegyalja 27 településének turisztikai minőségi differenciálása a REVPAR-adatok alapján

Forrás: saját kutatás és szerkesztés (2013)

A gasztroturizmus fejlesztésének célja a tokaj-hegyaljai kulináris értékek hosszú távú turisztikai termékékként való hasznosítása. Ez azonban a nagyobb városokban, fejlettebb területeken lehetséges, mivel a helyi kereslet hozzájárulása az éttermek fenntartásához nélkülözhetetlen, kereslet hiányában ez rövid távon nem megvalósítható. Jelenleg a piac ismerete alapján nagyobb lehetőség van a falusi vendégasztal ösztönzésére, amely nem a folyamatos vendégforgalomra épül, hanem a helyi termékekből készített minőségi étkezést tudja biztosítani. Ezzel lehetőség lenne a hagyományos ételek megismertetésére, és

jelentősen javulna az itt élők életminősége. A vendégasztalt jobban kellene kapcsolni a borturizmushoz, és vissza kellene állítani a borok és népi ételek társítását a hagyományoknak megfelelően. Mindezt a nagyobb városokban tudom elképzelni. Itt a jogszabályi rendezés várat magára.

A falusi turizmushoz szorosan kapcsolódik, hogy a gasztronómia fejlesztéséhez szükséges elősegíteni a Magyarországon őshonos, illetve hagyományos állatok és növények tenyésztését illetve termesztését, és ösztönözni a vendéglátásban való felhasználásukat. Jelenleg Tokaj-Hegyalja területén a magán-szállásadási tevékenység összességében nem tud jelentősen hozzájárulni egy-egy kisebb falu, település társadalmi-gazdasági helyzetének, illetve versenyképességének a javításához. Csupán néhány vállalkozás, család számára nyújt lehetőséget, alternatívát jövedelemkiegészítésre, de egyelőre nem tudja meggátolni az egyébként is hátrányos helyzetű települések leszakadását.

A folyamatban lévő (pl. vízi turizmust érintő és egyéb attrakciók kialakítását célzó) fejlesztések azonban jelentősen hozzájárulhatnak a desztináció gyors turisztikai fejlődéséhez. A vinoterápiával kapcsolatos esettanulmányok vizsgálata (lásd a 6. táblázat három szállodája) bizonyíték arra, hogy a kereslet már megvan a hazai borterápiás wellnesshétvégék iránt. Ahhoz azonban, hogy a bor mellé a borwellness is folyamatos keresleti tényező legyen, célirányos marketingtevékenységre lenne szükség (lásd a VI. mellékletet a cikk végén). Ezért javasoljuk Tokaj-Hegyalján erősíteni a fejlesztési irányok között a borturizmus és az egészségturizmus kapcsolatát.

Irodalomjegyzék

- Dávid, L. – Remenyik, B. – Szűcs, Cs. (2013): Special health tourism products in the Bükk and Mátra region. In Smith, M. – Puczkó, L. (2013): *Health Tourism and Hospitality: Spas, Wellness and Medical Travel*. New York-London: Routledge, 145–156.
- Báthory G. – Hartmanné Kökény M. (2006): A méltatlanul elfelejtett gyógyborok. *Táplálkozástudomány*, 1: 41–45.
- Halász Z. – Székely I. (1990): *Borkönyv*. Budapest: Agroinform Kiadó és Nyomda Kft.
- Kotler, P. – Bowen, J.– Makens, J. (2003): *Marketing for Hospitality and Tourism*. New Jersey: Prentice Hall.
- Kotler, P. – Keller, K. L. (2006): *Marketingmenedzsment*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

- Máté A. (2013): A Szekszárdi bornapok hatásai a turizmusra. III. Turizmusföldrajzi szimpózium. Konferenciakötet. Pécs–Szekszárd, 254–267. o.
- Mitev Z. – Horváth D. (2008): Az egészségturizmus alapjai. *Vezetéstudomány*, 9: 4–18.
- Molnár Cs. (2011): Az egészségturisztikai fejlesztések hatásai, különös tekintettel Kelet-Magyarországra. Doktori értekezés, Győr: SZIE-RGTDI.
- Tóth J. (1998): *Általános társadalomföldrajz I.* Budapest–Pécs: Dialóg Campus Kiadó.
- Város-Teampannon Kft. (2014): A Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj világörökségi helyszínre és védőövezetére vonatkozó megalapozó dokumentáció és világörökségi kezelési terv, március 19.

MELLÉKLETEK

I. melléklet

1. táblázat: *Belföldiek átlagos tartózkodási ideje (2000–2012, éjszaka)*

Terület	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Tokaj-Hegyalja	2,3	2,1	2,1	1,9	2,0	2,1	2,0	2,1	2,0	2,1	2,1	2,2	2,3
Magyarország	2,7	2,6	2,6	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,4	2,4	2,5	2,4	2,5

Forrás: saját szerkesztés (2013)

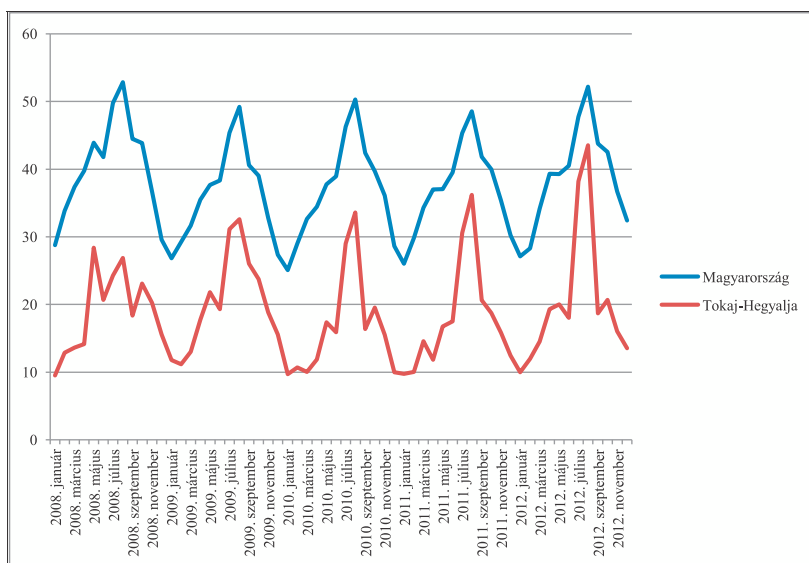
2. táblázat: *Külföldiek átlagos tartózkodási ideje (2000–2012, éjszaka)*

Terület	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Tokaj-Hegyalja	2,2	2,0	2,0	1,9	1,9	2,1	2,1	2,0	2,0	2,2	1,9	1,9	2,1
Magyarország	3,5	3,5	3,4	3,4	3,2	3,1	3,0	2,9	2,8	2,9	2,8	2,7	2,7

Forrás: saját szerkesztés (2013)

II. melléklet

1. ábra: Kereskedelmi szálláshelyek szobakapacitás-kihasználtsága havonta (2008–2012, százalék)

Forrás: saját szerkesztés (2013)

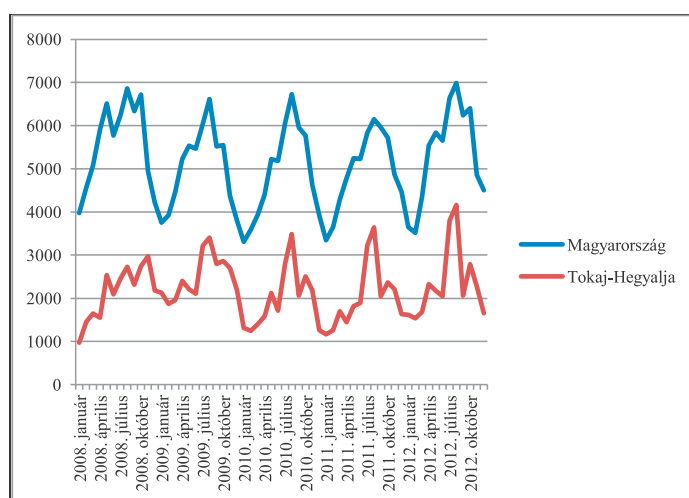
1. táblázat: A legmagasabb és a legalacsonyabb szobakapacitás-kihasználtságú hónap különbsége (2008–2012, százalékpont)

Év	Magyarország	Tokaj-Hegyalja
2008	24,1	18,9
2009	22,4	21,4
2010	25,2	23,9
2011	22,5	26,4
2012	25,1	33,6

Forrás: saját szerkesztés (2013)

III. melléklet

1. ábra: Kereskedelmi szálláshelyek 1 szoba 1 működési napjára jutó bevétele (REVPAR)
(havonta, 2008–2012, Ft)

Forrás: saját szerkesztés (2013)

1. táblázat: A legmagasabb és a legalacsonyabb REVPAR-ral jellemezhető hónap hányadosa
(2008–2012)

Év	Magyarország	Tokaj-Hegyalja
2008	1,7	3,1
2009	1,8	1,8
2010	2,0	2,8
2011	1,8	3,1
2012	2,0	2,7

Forrás: saját szerkesztés (2013)

IV. melléklet

1. táblázat: A vendéglátás egységei 10000 lakosra vetítve (2012)

Terület	Vendéglátóhelyek száma	Italüzletek és zenés szórakozóhelyek	Éttermek, büfék száma	Cukrászdák száma
Magyarország	56,5	21,2	26,2	3,4
Abaújszántó	41,5	16,0	16,0	3,2
Bekecs	35,7	19,8	4,0	–
Bodrogkeresztúr	119,9	77,1	17,1	–
Bodrogkislalud	80,3	45,9	22,9	11,5
Bodrogolaszi	32,3	32,3	–	–
Erdőbénye	78,7	52,4	26,2	–
Erdőhorváti	15,6	15,6	–	–
Golop	53,6	35,7	–	–
Herceggút	15,1	–	15,1	–
Legyesbénye	–	–	–	–
Mád	83,0	43,7	34,9	–
Makkoshotyka	22,4	11,2	–	–
Mezőzombor	28,8	12,4	12,4	–
Monok	11,8	5,9	5,9	–
Olaszliszka	40,3	28,8	5,8	–
Rátka	20,6	20,6	–	–
Sárazsadány	40,7	40,7	–	–
Sárospatak	56,1	10,1	33,5	6,2
Sátoraljaújhely	66,0	16,3	35,3	3,3
Szegi	70,7	70,7	–	–
Szegilong	–	–	–	–
Szerencs	66,6	25,1	26,2	5,5
Tálya	75,9	40,5	20,3	5,1
Tarcal	96,6	75,9	13,8	–
Tokaj	172,4	95,0	55,3	11,1
Tolcsva	79,6	47,8	26,5	–
Vámosújfalú	37,7	12,6	12,6	–
Tokaj-Hegyalja	64,8	27,8	25,5	3,5

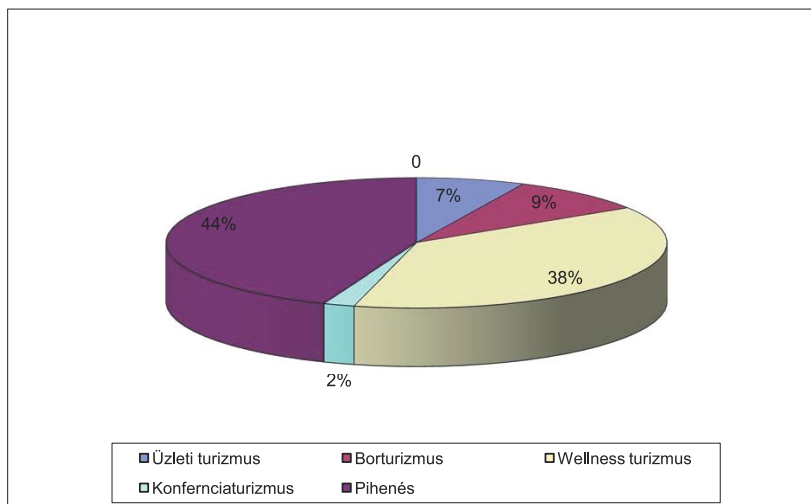
Forrás: saját szerkesztés (2013)

V. melléklet

Az ellazító szőlőmagolaj-masszázst törkölypakolás előzi meg, ez a bőr alatti mélyebb rétegekben és az ízületekben lévő apró gyulladásokat enyhíti. De a kezelésnek ezzel még nincs vége, részét képezi az egyéni diéta, a testre szabott, adagolt, dinamikus fizikai tréning. Pihenésként meditációt és aromaterápiát iktatnak be. Az érzékekre ható kellemes benyomások az egész szervezetre előnyösen hatnak, a körforgás bezárul, és ez helyezi a testet, lelket és szellemet eredeti nyugalmi állapotába.

VI. melléklet

1. ábra: Az Andrásy Rezidencia Wine&Spa látogatásának célja

Forrás: saját kutatás és szerkesztés (2013)